

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за професор
по направление 2.1. Филология, Езици на народите от Европа, Азия, Африка и
Австралия (Съвременен език урду), обявен в ДВ, бр. 39 от 20. 05. 2011 г.

с кандидат доц. дфн Татяна Дамянова Евтимова, Катедра “Класически Изток”, ФКНФ,
СУ “Св. Климент Охридски”

рецензент: доц. д-р Милена Братоева, Катедра “Класически Изток”, ФКНФ,
СУ “Св. Климент Охридски”

В конкурса за професор по горепосоченото направление участва един кандидат –
доцент дфн Татяна Дамянова Евтимова. Конкурсът е обявен въз основа на решение на
Факултетния съвет на Факултета по класически и нови филологии (от 29. 03. 2011 г.) на
СУ “Св. Климент Охридски”.

Освен всички необходими документи, кандидатът е представил следните
материали:

- Автобиография;
- Списък на публикациите;
- Авторска справка за приносния характер на трудовете;
- Списък на публикациите (общо 17), представени за участие в настоящия
конкурс, които не са използвани в конкурса за придобиване на научното
звание “доцент”;
- Справка за библиографски цитирания и индексирани публикации;

Научна дейност

Публикациите, представени от доц. дфн Татяна Евтимова за участие в конкурса,
включват една монография, четири учебника и учебни помагала, 12 научни статии и
доклади от конференции, два от които публикувани в чужди академични издания. В
голямата си част те са посветени на съвременния език урду – средоточие на научно-
изследователския интерес и на преподавателската дейност на доц. Евтимова в
продължение на почти три десетилетия.

Основно място сред публикациите, с които кандидатката участва в настоящия
конкурс за професор, заема трудът ѝ *Граматика на езика урду*, излязъл от печат през
2011 г. Както е посочено и в авторската справка за приносния характер на трудовете,

това е първото по рода си изследване на граматиката на съвременния език урду, чийто автор е представител на българската наука.

Настоящото теоретично изследване на граматиката на урду, което съдържа четири основни раздела (Увод, Морфология, Синтаксис и Речников състав), описва последователно, систематизирано и задълбочено езиковия строеж на урду. Като достойнство на граматиката бих посочила това, че съдържанието ѝ, както и нейният формат са съобразени с основния ѝ адресат – студентите индолози, които изучават урду като втори съвременен индийски език, след хинди. Така например в първия раздел, представящ фонетиката и фонологията на езика урду, авторката отделя специално внимание на арабско-персийската графика, която се използва за запис на езика урду. Това е необходим и премислен акцент в тази част на изследването, предвид факта, че арабско-персийската писменост се явява нова писменост (втора след *деванагари*), която трябва да усвоят студентите индолози и която е качествено различна от *деванагари*, използвана за запис на езика хинди. По подобен начин в следващите два раздела, в които се описват морфологичната и синтактична структури на урду, са експонирани и детайлно разяснени онези формални характеристики, синтактични, словообразователни модели и прочие, които имат персийски или арабски произход, напр. персийски и арабски форми за множествено число на съществителното име, суфикси за образуване на прилагателни с персийски произход, изафетни конструкции и прочие. Във фокуса на изложението в последния раздел, посветен на речниковия състав на урду, е поставен лексикалният пласт *видеши*, който се представлява основно от думи с персийски и арабски произход. Теоретичното описание на различните равнища на езика е подплатено с богат корпус от примери, което също ще изтъкна като качество на настоящето изследване.

Трудът на доц. Евтимова *Грамматика на езика урду* би могъл да се разгледа като своеобразно надграждане над нейното *Учебно помагало по урду* (за студенти-индолози), публикувано още през 1991 г., чиято висока научно-приложна стойност е доказана във времето.

Монографията *Урду като лингвомодел на интеграция между две граматични култури* представлява задълбочен научен анализ на типологичните характеристики на сложния и противоречив езиков феномен урду, превърнал се постепенно, според авторката, “в нормиран книжовен език, под влиянието на поредица от действащи успоредно и в една посока интра- и екстралингвистични фактори.” (с. 79) Евтимова отстоява тезата, че урду следва да се разглежда като “контактен език”, тоест смесен

език, възникнал в специфичен от социо-културна и историческа гледна точка контекст. След като проследява възникването, разволя и периодизацията на езика урду, Евтимова разглежда изключително детайлно сложните процеси на синтез и интеграция на двете граматични култури (индоарийската и семито-хамитската), протичащи на всички езикови равнища: фонетико-фонологично, ортографично, словообразователно, синтактично. Приносните моменти в това солидно теоретично изследване се отнасят преди всичко до областта на контрастологията и контактологията на съвременните индоарийски езици. Бих открила специално изводите на Евтимова по отношение на езика фарси, наречен за първи път в изследването “типологичен декодер”.

Този труд, заедно с вече рецензираните (за присъждане съотв. на научното звание ”доцент” и на научната степен “доктор на филологическите науки”) монографии *Синтактични модели на езика урду* и *Хиндустани – интерференция в частен режим на диглосия* са доказателство от една страна за последователния научен интерес на Евтимова към определени лингвистични и социолингвистични особености на съвременния език урду, а от друга – за солидните ѝ теоретични познания, склонност към критичен прочит на утвърдени теории и към формулирането и отстояването на собствени хипотези.

Интересът на доц. Евтимова към социолингвистичната проблематика се проявява и в учебника ѝ *Диалектология на езика хинди*, предназначен за студентите индолози от четвърти курс на специалност Индология. Той се състои от общо десет лекции, основните сред които представят различните аспекти на частната диалектология на езика хинди и интерпретират особеностите на езиковата ситуация в съвременна Индия, както и характера на провежданата езикова политика. В края на учебника са приложени образци на текстове на хинди и неговите диалекти, предназначени за упражнение. Това е пособие с подчертан научно-приложен характер, което определено оптимизира учебния процес по съответната задължителна дисциплина.

Предвид предмета на настоящия конкурс, ще открия най-вече първите четири от общо дванадесетте статии, представени за участие в него, а именно: *За степените на имплицитност в езика урду*; *За някои персийски и арабски елементи в езика урду на различни равнища на неговата структура*; *Лексиколожки срез на фразеологията с примери от хиндустани и от българския език* и *Възникване, разволя и периодизация на съвременния език урду*. Те подлагат на детайлна интерпретация конкретни теоретични проблеми от областта на съвременното индоарийско езикознание и до известна степен

синтезират в себе си наблюденията, хипотезите и заключенията на авторката, артикулирани в монографичните ѝ изследвания. Като цяло тези статии потвърждават впечатлението, формирано въз основа на рецензираните по-горе трудове, че техният автор е учен с висока езиковедска ерудиция. Една част от останалите статии и доклади в списъка визират и по-общия изследователски интерес на Евтимова към културологичната проблематика (например статията, приета за печат *За различните равнища на личностно присъствие в хиндуизма*).

Сред представените за рецензиране трудове на кандидатката е и *Увод в индологията*, предназначен за студентите от първи курс на специалността. Като формат и съдържание той се различава съществено от разгледаните до момента, последователно езиковедски изследвания на доц. Евтимова, поради което му отредих последно място в своята рецензия. Това ми решение е мотивирано и от факта, че тематично настоящият текст остава встрани от предмета на обявения конкурс. В качеството ми на негов рецензент към момента на публикуването му ще подчертая, че като цяло уводният курс съответства на основния си замисъл и изпълнява предназначението си да запознава студентите първокурсници с ключовите и фундаментални характеристики на индийската култура, да ги въведе в индологическа терминология и да им осигури необходимите първоначални базисни познания, въз основа на които те да са в състояние да усвоят специализираната материя по различните дисциплини. Поради изключително широкия си тематичен обхват обаче той включва някои факти и твърдения, които подлежат, според скромното ми мнение, на допълнително прецизиране.

Ще отбележа специално представените в списъка с публикации преводи от урду, които не участват в настоящия конкурс. Определено считам, че те се нареждат сред най-добрите образци на преводната литература от индийски езици в българската индология. Доказателство за това е и номинацията на Евтимова за държавна награда на Пакистан за превода ѝ на стихосбирката на Фаез *Ще дойде болката на пръсти*, публикувана през 2002 г.

През дългогодишната си академична кариера Евтимова е участвала в множество научни форуми и конференции у нас и в чужбина, на които е представяла резултатите от научно-изследователската си дейност.

В края на тази част от рецензията си искам да отбележа, че признание за научните постижения на Евтимова е членството ѝ (от 1995 г.) в Европейския съюз на индолозите и в Постоянната комисия по методика на преподаването на съвременни

индийски езици, а така също и във вече бившия Специализиран научен съвет по общо езикознание, класически и нови езици при ВАК в периода 2007-2010 г.

Преподавателска дейност

Татяна Евтимова е един от първите преподаватели в специалност Индология на Софийския университет със забележителен и безспорен принос за нейното развитие, укрепване и утвърждаване като авторитетна академична специалност в Центъра за източни езици и култури при ФКНФ. Тя е първият и единствен към момента специалист по съвременния език урду в българската наука.

Евтимова е разработила и води общо шест лекционни курса по задължителни и избираеми дисциплини в бакалавърската степен на обучение, сред които бих открила на първо място курсовете ѝ от лекции и упражнения по урду. Както вече бе посочено по-горе, доц. Евтимова е автор на учебно помагало по урду, предназначено за студентите третокурсници в специалността. Приложение като учебник по същата дисциплина намира отскоро и новопубликуваната *Граматика на езика урду* на кандидатката. Евтимова е изготвила свои авторски учебници и по другите две задължителни дисциплини, които води в бакалавърската степен на обучение – *Увод в индологията* и *Диалектология на хинди*. Тук бих искала да подчертая, че оценявам по достойнство факта, че доц. Евтимова осъществява преподаването на съответните дисциплини по учебници/учебни помагала, написани на български език, което допринася съществено за повишаване на качеството и за улесняването на учебния процес.

Евтимова е изготвила и два лекционни курса за магистърската програма *Индийско и иранско обществознание и културознание* на катедра “Класически Изток” (*Литература и култура на Пакистан* и *Проблеми на съвременната пакистанска литература*), както и един курс от упражнения по избираемата дисциплина *Урду*.

Може да се обобщи, че болшинството от лекционните курсове, които води доц. Евтимова, са свързани с основните ѝ научно-изследователски интереси в областта на общата лингвистика, социолингвистичните аспекти на езиковата общност хиндустанци, методика на преподаване на езика урду и на диалектологията на езика хинди. Този факт е свидетелство за постигнат баланс между научна и преподавателска дейност, което бих посочила като важен аспект на академичната ѝ реализация, защото ѝ дава възможност да прилага в непосредствената си педагогическа практика научните си заключения и постижения.

Доц. дфн Евтимова е научен ръководител на общо шест докторанта, двама от които вече са защитили успешно докторските си дисертации и са получили образователната и научна степен “доктор”, а последният е зачислен през настоящата година.

Тук ще допълня, че кандидатката е била супер-рецензент по една процедура за присъждане на научната степен “доктор на филологическите науки” пред вече бившата Научна комисия по филология на ВАК и рецензент пред бившия Специализиран научен съвет по литературознание на ВАК по една процедура за доцент (в случая моята собствена), както и докладчик по общо четири процедури за присъждане на образователната и научна степен “доктор” пред горепосочената вече бивша Научна комисия по филология на ВАК.

Определено мога да заявя, че и като научен ръководител, и като рецензент Евтимова проявява изключителна добросъвестност, професионализъм и възискателност.

Тези свои качества Евтимова проявява и в административната си дейност като ръководител на секция “Индология” (1990-2001), на катедра “Класически Изток” (2001-2005), като заместник-декан на ФКНФ в периода 2002-2006 г. и понастоящем – като ръководител на катедра “Тюркология и алтаистика”.

В края на рецензията си ще отбележа, че според специализирания отдел на Университетската библиотека на Софийския университет кандидатката има общо 25 индексирани публикации и 4 библиографски цитирания, за които е приложен необходимият документ.

Приносителите на трудовете на кандидатката са систематизирани и коректно посочени в приложената справка.

В заключение ще подчертая, че доц. дфн Татяна Евтимова отговаря напълно на изискванията за придобиване на академичната длъжност “професор”, формулирани в Закона за развитие на академичния състав и в Правилника за неговото приложение. Достоинствата на рецензираните трудове, както и безспорните качества на компетентен и авторитетен преподавател, които притежава кандидатката, ми дават пълно основание да оценя положително кандидатурата ѝ и да препоръчам на научното жури да присъди на доц. дфн Татяна Евтимова научното звание “професор”.

София, 19. 09. 2011 г.

Рецензент:

(доц. д-р Милена Братоева)